

Arvidsjaur kommun / Árviesjávrien kommuvdna

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Kostpolicy

Mat och måltider i Arvidsjaur kommun

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställd/upprättad	Beslutsinstans
Styrande dokument	Policy	2015-11-24	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig	Version	Senast reviderad	Giltig till
Kommunstyrelsen	1		Tills vidare
Dokumentinformation	Policy för mat- och måltider för kommunens samtliga måltidsverksamheter. Dokumenten ska ligga som grund vid upprättande och fastställande av riktlinjer, rutiner etc. inom måltidsverksamheterna.		

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Inledning

Mat och måltider är centrala i våra liv, som njutning, källa till glädje, som mötesplatser och kulturbärare. Matvanorna har också stor betydelse för hälsan för såväl barn som vuxna. Den nationella folkhälsopolitiken har ett övergripande mål att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Bra matvanor och säkra livsmedel utgör en del i denna strävan. För att nå målet är det viktigt att många aktörer bidrar.

Bakgrund

Livsmedel utgör en stor kostnad för kommunen och dessa livsmedel används huvudsakligen till måltider inom förskola, skola och äldreomsorg. Dessa livsmedel utgör allt ifrån 25-100 % av våra matgästers totala dagsbehov av mat. Allt ifrån en lunch på gymnasiet som utgör 25-30 % av det dagliga behovet av energi till 100 % av det dagliga behovet inom äldreomsorgen. Det finns tydliga lagar och riktlinjer som vi har att förhålla oss till i utformningen av verksamheten och måltiderna. Med dessa verktyg och en lyhördhet för våra gästers önskemål och preferenser kan vi skapa en verksamhet som väl tillgodoser behov och önskemål. Man vet idag att det har stor betydelse vilken mat vi får i oss, i vilken miljö vi intar vår mat samt personalens kunskap och bemötandet i måltidssituationen.

Syfte

Det kostpolitiska handlingsprogrammet är ett politiskt styrdokument som omfattar alla verksamheter i kommunen och syftar till att tydliggöra vad vi har att förhålla oss till i vårt verksamhetsutövande. Det anger vidare hur verksamheten ska arbeta med systematiskt kvalitetsarbete vad gäller utveckling och uppföljning av mat och måltider.

Politiska riktlinjer

- Valmöjligheter ska finnas mellan lättmjölk och mellanmjölk samt bordsmargarin eller liknande
- Hel- och halvfabrikat ska i möjligaste mån undvikas
- Ekologiska och rättvisemärkta livsmedel ska främjas
- Möjliggöra att arbeta aktivt för att lokala producenter och övriga producenter i närområdet kan leverera varor
- Sträva efter att öka vegetabilier och baljväxter i förhållande till kött
- Kundundersökningar ska årligen genomföras för att mäta möjligheten i alla verksamheter
- Endast i undantagsfall kan produkter serveras i förskola-, grundskola och gymnasieskola som innehåller tomma kalorier utan näringsämnen, så som saft, läst, godis, fika och snacks.
- Måltider i 6-års upp till gymnasiet bör serveras mellan kl 11.00-13.00
- Måltidsmiljön ska vara lugn och trivsamt
- Öka medinflytande för elevråd och kostombud i äldreomsorgen när det gäller matsedeln
- Temadagar några gånger per termin (mat från olika kulturer)

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Vision

- Samsyn, samarbete och ansvarstagande i och mellan kommunens olika verksamheter präglar arbetet runt mat och måltider. Personalens kompetens, kunnighet och engagemang tas tillvara.
- Vi sätter våra gäster i centrum och gör dem delaktiga genom att utveckla det pedagogiska arbetet i alla kök
- Måltiderna är lärande, trivsamma och ger en positiv upplevelse och social samvaro – måltiden ska förmedla matglädje.
- Måltiderna präglas av en tydlig presentation (visuellt och i skrift). Kvalitets- och servicetänk präglar hela organisationen.
- Maten som serveras är hälsofrämjande, god, säker och näringsriktig samt tillgodoser den enskilde individens behov.
- Andelen halv- och helfabrikat ska minimeras och när de används ska de vara av hög kvalitet. Livsmedlen ska vara fria från onödiga tillsatser.
- Utbudet speglar årstidernas skiftningar, lokal matkultur och andra länders matkultur. Vi vill öka andelen närproducerat och ekologiska livsmedel som bidrar till klimatsmarta val.

Bra måltider

Som stöd för arbetet med bra måltider använder vi en modell i form av ett pussel. Modellen består av sex olika områden, som alla är viktiga för att matgästen ska må bra av maten och känna matglädje.

Dessa kvalitetsområden ska användas som grund för att utveckla riktlinjer och målsättningar samt vid uppföljning av arbetet med bra måltider i kommunen.

Källa:
Bra mat i skolan

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Bra måltider, forts.

God

I samarbetet mellan verksamheter så säljer vi in maten till våra gäster genom ett positivt förhållningssätt och deltar aktivt i utvecklingen av god mat. I produktionen har vi utbildad personal som är duktiga på att laga god mat och som regelbundet får möjlighet till inspiration och kompetensutveckling.

Vi lockar våra matgäster med lättillgänglig information om vad som serveras, vi använder oss av råvaror av god kvalitet och sinnet lockas med doft, färg och vacker servering. Våra gäster ska ges möjlighet att påverka genom kostråd med elever samt boenderåd inom äldreomsorgen. Dessa ska vara regelbundna och ska lyfta synpunkter samt önskemål.

Integrerad

Inom skolan samarbetar vi mellan och inom verksamheterna kring mat och måltider där den pedagogiska måltiden spelar en viktig roll och skolmåltiden används som ett pedagogiskt verktyg.

Inom äldreomsorgen är måltiden en del av omsorgen, en stämningshöjare samt ger möjligheter till social samvaro och stimulans.

Trivsamt

Vi arbetar med kommunens värdegrund som utgångspunkt och med respekt för varandra samt med ett gott bemötande blir måltiden en positiv del av dagen för alla i måltidssituationen. Måltidsmiljön ska stimulera till en trivsamt måltidsupplevelse och skapa förutsättningarna för trevliga möten samt gynna intaget av en näringsrik måltid. Vi tar del av våra gästers synpunkter, behov och önskemål i vår verksamhetsplanering.

Hållbar

Alla verksamheter har ett gemensamt ansvar att minska matsvinnet i produktionen, vid servering och från tallriken. Vi strävar efter en klimatsmart matproduktion, minskar köttkonsumtionen utan att äventyra proteinbehovet och ökar intaget av grönsaker, baljväxter, frukt och spannmål. Vi säsongsanpassar utbudet och källsorterar vårt avfall. Vid matproduktion och måltider är vår strävan att minimera energianvändningen och i våra livsmedelsval i möjligaste mån väga in ett hållbarhetsperspektiv.

Säker

Livsmedelsproduktionen i kommunen ska bygga god kunskap om säker livsmedelshantering, säkra rutiner, regelbunden kontroll och fortlöpande utveckling. Kostenheten med sina produktionskök har de mest omfattande egenkontrollprogrammen och är övriga verksamheter behjälpliga samt lyfter områden som behöver ses över. Alla verksamheter samarbetar och tar ansvar för sina områden.

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 20155-11-24 § 184

Bra måltider, forts.

Näringsriktig

Den mat vi serverar ska vara näringsriktig och utformas utifrån livsmedelsverkets uppdaterade vetenskapliga rön i: bra mat i förskolan, bra mat i skolan och bra mat i äldreomsorgen. Vidare ska mat och måltider i möjligaste mån anpassas till olika individers behov.

Matens näringsriktighet ska årligen följas upp och redovisas av kostenheten till respektive nämnd.

De lagade rätterna planeras och presenteras för matgästerna enligt tallriksmodellen.

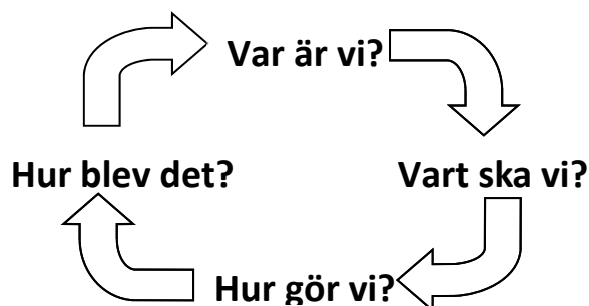

Källa: Livsmedelsverket

Kommunens verksamheter bör beakta folkhälsoperspektivet i deras val av utbud och sortiment.

Systematiskt kvalitetsarbete för bra måltider

För att uppnå visionen i kostpolicyn ska SMARTa (Specifikt, Mätbart, Accepterat, Realistiskt, Tidsatt) övergripande mål tas fram av kostenheten. Nämndspecifika mål tas fram av kostenheten tillsammans med respektive nämnd. Måluppfyllelsen ska redovisas respektivenämnd enligt upprättad plan.

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Ansvar

Kommunens folkhälsoansvar vad gäller bra matvanor och säkra livsmedel är en del av ett nationellt övergripande folkhälsomål att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. För att nå detta mål är det viktigt att många olika aktörer bidrar.

Arvidsjaur kommun bidrar genom att föregå med gott exempel i främjandet av goda matvanor och för att i sina verksamheter skapa goda förutsättningar för hälsofrämjande val.

Kommunstyrelsen

Är ansvarig nämnd för mat och måltider inom kommunens verksamhetsområden. Genom att även fatta beslut om ekonomiska ramar och annat som gör det möjligt att nå uppsatta mål, lever kommunen upp till samhällets krav på att servera goda, nyttiga och säkra måltider i lugn och trevlig miljö.

Dokument som styr måltidsverksamheten

Livsmedelslagstiftningen

Säkerhet, redlighet och spårbarhet i livsmedelshanteringen.

- Livsmedelsföretag: varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med alla stadier i produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan av livsmedel.
- Livsmedelsföretagare: de fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det livsmedelsföretag de driver.
- Anläggning: varje enhet i ett livsmedelsföretag.

Mottagningsköket på en förskola eller inom äldreomsorgen, produktionsköket på Ringelskolan, cafeterian på badet är exempel på anläggningar i ett livsmedelsföretag. Varje anläggning ska registrera sig som livsmedelsföretag och verksamhetsansvarig ses som livsmedelsföretagare med ett ansvar att kraven i livsmedelslagstiftningen följs. Varje enhet ska ha ett system för egen kontroll baserat på faror och risker i verksamheten. Det ska vara anpassat till verksamhetens art och omfattning samt beskriva vad som görs för att uppfylla lagstiftningens krav. I ansvaret ingår också att sörja för att personalen har de kunskaper och den kompetens som krävs för att utföra arbetet på ett säkert sätt. Kontrollmyndighetens livsmedelsinspektörer kontrollerar att livsmedelslagstiftningen följs.

Läs mer i branschriktlinjen Handbok för säker mat i vård, skola och omsorg, utgiven av Sveriges Kommuner och landsting (SKL).

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Dokument som styr måltidsverksamheten, forts.

Skollagen (2010:800)

Skolmåltiderna i de obligatoriska skolformerna ska vara näringsriktiga och de svenska näringsrekommendationerna bör vara en utgångspunkt vid bedömningen av vad som är en näringsriktig måltid. Skolinspektionen är tillsynsmyndighet för näringsriktiga måltider. I skollagen finns krav på att varje huvudman och förskole- och skolenhet ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete där verksamheten kontinuerligt planeras, följs upp och utvecklas.

FN:s barnkonvention

”Barn har rätt att få näringsriktiga livsmedel i tillräcklig omfattning och rent dricksvatten, och undervisning i näringslära” (artikel 24, 2c och e).

Läroplanen

Måltider i Förskolan; Förskolans uppdrag enligt läroplanen, är bland annat att bedriva verksamhet där omsorg om barnen, fostran och lärande bildar en helhet. En viktig del av lärandet i förskolan handlar om att positivt påverka barnens attityder till mat. Ett lärande som ger barnen möjlighet att längre fram i livet ta ansvar för sin hälsa i ett livslångt perspektiv. Förskolan behöver därför komplettera föräldrarnas ansvar att ge barnen bra mat och goda matvanor. Att grundlägga bra matvanor redan i förskolan blir allt viktigare.

”...det kan anses som en del av läroplanens intentioner att eleverna får tillgång till varierad och näringsriktig mat och äta lunch tillsammans med andra elever och vuxna” (prop. 2009/10:165, sid. 374).

I Läroplan för grundskolan (Lgr 11) står det angivet att skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola: ”har fått kunskap om och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället” Skolmåltiderna utgör ett värdefullt pedagogiskt verktyg i skolans uppdrag kring livsstil, miljö och hälsa. Skolmåltiden är också en del i skolans sociala fostran då den ger tid för samtal om värdegrunder, normer, möjlighet att upptäcka tendenser till mobbing och elever som inte mår bra.

Folkhälsoansvar

Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet i Sverige är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen”. För att underlätta arbetet med att nå det övergripande målet har en samlad målstruktur med elva målområden utvecklats. Målområde 10 avser matvanor och livsmedel.

Socialstyrelsen

- Meddelandeblad; <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-11-23>.
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om förebyggande av och behandling vid undernäring; <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-10-12>
- Näring för god vård och omsorg, en vägledning för att förebygga och behandla undernäring. Socialstyrelsen 2011-09-02:
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18400/2011-9-2.pdf>

Kostpolicy för Arvidsjaur kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Dokument som styr måltidsverksamheten, forts.

Hälso och sjukvårdslagen samt Socialtjänstlagen är mera övergripande lagar och reglerar inte mat, näring och måltid specifikt.

Socialtjänstlagen

Hälso- och sjukvårdslagen

Målet för denna lag (HSL) är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård skall ges företräde till vården.

Vården ska ge;

- Den enskilde ska uppnå största möjliga välbefinnande
- Den enskildes integritet ska bevaras
- Vården ska syfta till prevention
- All vård ska präglas av säkerhet

Kommunallagen

Erbjuda lika lydighet gentemot medborgarna och en lika behandlingsprincip vad gäller utbud och avgifter.

Kostpolicy för Arvidsjaurs kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-11-24 § 184

Litteratur och länkar

Medverkan, pedagogik och måltidsmiljö

- Ljudlig miljö- att arbeta med ljudmiljö i förskolor och skolmatsalar, Sveriges kommuner och landsting, 2012 www.skl.se
- Trivsel i skolmatsalen, Stockholms läns landsting, 2007 www.folkhalsoguiden.se
- Bra matråd- ett verktyg för skolans matrådsarbete, Örebro läns landsting, 2007 www.orebroll.se

Skollagen, läroplanen, barnkonventionen

- Skollagen, 2010:800.
- Läroplanen för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet, SKOLFS 2010:37.
- Allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, SKOLFS 2012:98.
- Barnkonventionen, FN:s konvention om barns rättigheter, www.barnombudsmannen.se.

Näringsriktiga måltider

- Svenska näringsrekommendationer, Livsmedelsverket www.livsmedelsverket.se
- Nordic Nutrition Recommendations 2012, Part 1, Summary, Principles and use, 2013.
- Om systematiskt kvalitetsarbete på skolverkets webbplats, www.skolverket.se.
- Webbaserat verktyg för bedömning av skolmåltidskvalitet, www.skolmatsverige.se.

Hållbara skolmåltider

- Miljömålportalen – om de 16 nationella miljömålen www.miljomal.se.
- På väg mot miljöanpassade kostråd, Livsmedelsverkets rapport nr 9/2008.
- Minskat matsvinn hos nordiska ministerrådet www.norden.org.
- Om livsmedelsproduktion, miljö och klimat, Jordbruksverket www.jordbruksverket.se.

Livsmedelslagstiftningar och vägledningar

Det finns EU-förordningar, svensk lagstiftning och vägledningar till förordningar och föreskrifter på eller via livsmedelsverkets webbplats www.livsmedelsverket.se.

Råd och annan information

- Handbok för säker mat i vård, skola och omsorg, Sveriges kommuner och landsting. www.skl.se.
  - Mat för mång. Goda råd för utveckling av måltidsverksamheten. Sveriges kommuner och landsting SKL, 2006. www.skl.se.
  - Säker mat i skolan och förskolan, Astma och allergiförbundet.
-